

«Сейфуллин оқулары – 18: « Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.II, Ч.I. – Б.62-64

АСТЫҚ ӨНДІРІСІНІҢ БАРЛЫҚ САТЫЛАРЫНДА САПА МЕН ҚАУІПСІЗДІКТІ БАҚЫЛАУ

*Боранов Т., 2 курс
студенті С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық
университеті, Нұр-Сұлтан қ.*

Жалпы қоғамдық өндірістің даму нәтижелері астықтың сапасына, оны өндіру мен сақтау жағдайларына байланысты. Астық нарығын техникалық реттеуге деген қызығушылықтың артуы сауданың жаһандануынан туындайды. Дамыған елдер оны өздерінің астық өндірушілерін сыртқы және ішкі нарықтарда қорғау, олардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру тәсілі ретінде пайдаланады. Елімізде астық нарығын реттеуші ретіндегі рөлін едәуір төмендеді, бұл халықтың тұтынатын нан мен нан өнімдерінің сапасының жыл сайынғы төмендеуіне әкеледі және, сайып келгенде, ұлт денсаулығына әсер етеді, осы зерттеу тақырыбының өзектілігін анықтайды.

Мақсаты - өндірілетін және елге әкелінетін астық сапасын қамтамасыз ету және реттеу проблемаларын анықтау. Міндеттері: астықтың әртүрлі түрлерінің сапасына қойылатын талаптарды қорыту; астық пен астық өнімдерінің сапасын мемлекеттік реттеудің ны- сандары мен әдістерін көрсету; өндіру, сақтау, сәйкестікті растау кезінде ішкі нарықта астық сапасына қойылатын талаптарды сақтаумен байланысты проблемаларды анықтау; Астықты өндіру мен сақтаудың әртүрлі кезеңдерінде оның сапасын сақтау процестерін реттеудегі мемлекеттің рөлін көрсету. Астық азық-түліктің стратегиялық түрі болып табылатындығына байланысты оның сапасы мемлекеттік жоспарлау мен бақылаудың маңызды және міндетті объектісі болып табылады. Мемлекетіміздегі сапасыз астықтың нарыққа енуінен қорғау үшін нормативтік және заңнамалық құжаттар, мемлекеттік заңдар, мемлекеттік стандарттар, санитарлық нормалар және т.б. бар[1].

Қазіргі заманғы техникалық реттеудің нормативтік-құқықтық базасы шаруашылық жүргізудің нарықтық тетіктерінің жұмыс істеуі және өзін-өзі ұйымдастыруы үшін қолайлы жағдайлар жасауға, өнімге қойылатын міндетті және ерікті талаптар саласындағы құқықтық қатынастарды жетілдіруге бағытталған. Астық өндірісінің барлық сатыларында сапа мен қауіпсіздікті үшін ҚР техникалық реттеудің заңнамалық және нормативтік базасы бар. Олар: «Тамақ өнімдерін өндіру жөніндегі объектілерге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар», «Тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы заң», Кеден одағының астықтың қауіпсіздігі туралы техникалық регламенті ТР КО 015/2011, ҚР СТ-1046-2008. Бидай Техникалық шарттар, ҚР СТ 1054-2002 Астық. Механикаландырылған құралдарды қолдана отырып, бидайдағы глютеннің мөлшері мен сапасын анықтау әдісі. Алғаш

рет енгізілді, ГОСТ 13586.3-83 «Астық. Қабылдау ережелері және сынамаларды іріктеу әдістері», ГОСТ 10967-90 «Астық. Иіс пен түсті анықтау әдістері», ГОСТ 13586.5-93 «Астық. Ылғалдылықты анықтау әдісі», ГОСТ 13586.2-81 «Астық. Арамшөпті, дәнді, ерекше ескерілетін қоспалардың, ұсақ дәндер мен іріліктердің құрамын анықтау әдістері», ГОСТ 13586.4-83 «Астық. Зиянкестермен залалдануды және зақымдануды анықтау әдістері», ГОСТ 10940-64 «Астық. Үлгілік құрамды анықтау әдістері», ГОСТ 10840-64 «Астық. Натурасын анықтау әдістері», ГОСТ 10987-76 «Дән. Шыны тәрізділікті анықтау әдістері», ГОСТ 13586.1-68 «Дән. Бидайдағы клейковинаның мөлшері мен сапасын анықтау әдістері», ГОСТ 27676-88 «Астық және оны өңдеу өнімдері. Түсетін сандар әдісі», ГОСТ 13586.3-83 «Астық. Қабылдау ережелері және сынамаларды іріктеу әдістері», ГОСТ 9353-90 «Бидай. Дайындау және жеткізу кезіндегі талаптар». Мемлекеттік және мемлекетаралық стандарттар астықтың сапа- сына, ал санитарлық нормалар оның қауіпсіздігіне қойылатын талаптарды анықтайды. Техникалық регламентке сәйкес астықта улы элементтер, пестицидтер мен радионуклид- тер болмауы керек. Барлық стандарттарда астықтың өсіріндісі мен нысаналы мақсатына қарамастан, ылғалдылығы, ластануы, залалдануы және балғындығы (түсі, иісі, дәмі) бойынша міндетті нормалар белгіленген. Техникалық реттеу объектілеріне қойылатын міндетті талаптар тек техникалық регламенттермен белгіленеді. Астықта құрамында бо- луына рұқсат етілмеген негізгі заттар 1-кестеде көрсетілген.

Кесте 1-Астықта құрамында болуына рұқсат етілмейтін негізгі заттар

Уытты элементтер, мг / кг	қорғасын-0,5; мышьяк -0,2; кадмий - 0,1; сынап- 0,03; микотоксиндер - (көп емес) афлотоксин В1 - 0,005; дезоксиниваленол - 0,7; Т-2 токсин — 1,0; зеараленон — 0,14
Пестицидтер, мг/кг, не более	гексахлорциклогексан (α-, β-, γ-изомерлер) — 0,5; ДДТ және оның метаболиттері — 0,02; гексахлорбензол-0,01; сынапты органикалық пестицидтер, 2,4-Д қышқылы, оның тұздары мен эфирлеріне жол берілмейді.
Радионуклидтер, Бк/кг, артық емес	цезий -137 -70, стронций - 90 - 40

Таратылатын (босатылатын) астыққа арналған стандарттар элеватор қайта өңдеуге беретін астықтың сапасына сәйкес келуі тиіс. Әрбір астық қоймасы сақтауға қоймас бұрын астықты оның құрамындағы қоспалардың көпшілігінен тазартып, оны құрғақ күйге дейін жеткізуге міндетті болғандықтан, бұл талаптар егін жинауға қарағанда қатаңырақ.

Астықтың сапасын халықтың аса маңызды тамақ өнімдеріне, ауыл шаруашылығының басқа да салаларына – жем-шөпке, тамақ өңдеу өнеркәсібі саласына - шикізатқа деген қажеттіліктерін қанағаттандыруға жарамдылығын негіздейтін қасиеттерінің жиынтығы ретінде мемлекет нормативтік құқықтық базаның, әрбір дақылдың және оны өндірудің, сақтаудың, тасымалдаудың және өңдеудің әрбір кезеңінің сапа стандарттарының көмегімен реттейді.. Бұл астық кешенін дамытуды ынталандыратын стандарттар[2,3].

Астықтың сапасы, еңалдымен, соңғы жылдары бір қатар себеп терге байланысты барлық жағдайларда сақталмайтын оны өндіру және сақтау технологияларын сақтау арқылы қамтамасыз етіледі. Жиналған астықтың 40% - дан астамы ауру қоздырғыштарының резерваторына айналатын бейімделмеген үй-жайларда үнемі сақталады. Бұл астықтың, оның ішінде интервенциялық Қордың бүлінуіне әкеледі, бұл сайып келгенде елдің азық-түлік қауіпсіздігіне және халықтың денсаулығына әсер етеді. Астыққа және оны қайта өңдеу өнімдеріне техникалық регламенттердің болмауы елдің ішкі нарығын сапасыз астықпен толтыруға, алып келеді.

Астық сапасын реттеудің халықаралық тәжірибесін зерделеу стандарттарды орындау жетекші экономикалық дамыған елдердің бизнесі және олардың бюджеттерін толықтыру көзі үшін міндетті болып табылатынын көрсетеді. Елімізде бақылау ұйымдарының желісі қалыптасқанымен бақылау аз. Олар қажетті жабдықтармен де, өкілеттіктермен де, жауапкершілікпен де қамтамасыз етілмеген. Елдегі қолда бар астық қорлары туралы дұрыс ақпарат жоқ, бұл нарықты реттеу; дәнді дақылдар түсімінің сақталуын бақылау жөнінде негізделген шешімдер қабылдау мүмкіндігін шектейді; Астық туралы заңнаманы бұзғаны үшін жауапкершілікті арттыру. Жағдайды қалыпқа келтіруді мемлекеттің, астық өңдеушілер мен сауданың бірлескен күш-жігерінсіз қамтамасыз ету мүмкін емес.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1.Тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 21 шілдедегі N 301 Заңы.
- 2.Кеден одағының астықтың қауіпсіздігі туралы техникалық регламенті ТР КО 015/2011 2011 жылғы 9 желтоқсаны, №874 шешімімен бекітілген <https://docs.cntd.ru/document/902320395> .
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000301>.
- 3.Dimitrios Drakopoulos, Michael Sulyok, Rudolf Krska et al. Raised concerns about the safety of barley grains and straw: A Swiss survey reveals a high diversity of mycotoxins and other fungal metabolites// Food Control. – 2021. – Vol. 125. – P. 1-11.

Ғылыми жетекші: PhD, Юсупова Г.Т.